

Vitenskapskomiteen for mat og miljø
Postboks 222 Skøyen
0213 OSLO

Trondheim, 21.10.2020

Deres ref.:
[Deres ref.]

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2020/13223

Saksbehandler:
Øyvind Walsø

Oppdrag - Vurdering av risiko for uheldige følger for biologisk mangfold ved innførsel og utsetting av rogn eller levende fisk fra ferskvannsstasjonær laks fra Sverige til Norge

Miljødirektoratet viser til samhandlingsavtalen inngått mellom Miljødirektoratet og Vitenskapskomiteen for mat og miljø (VKM), samt belastningsfullmakt for oppdrag til VKM på risikovurderinger og ber med dette VKM om å foreta en vitenskapelig risikovurdering for biologisk mangfold ved innførsel og utsetting av rogn eller levende fisk fra ferskvannsstasjonær laks fra Sverige til Norge. Vänerlaks er en ferskvanns-stasjonær laksebestand med opprinnelig utbredelsesområde som omfattet innsjøen Vänern og Klarälv-/Trysil-/Femundsvassdraget. Laksen brukte opprinnelig hele elvesystemet som gyte- og oppvekstområde før den som smolt vandret ned til Vänern som benyttes som tilvekstområde. Vannkraftutbygging (ni i Sverige og to i Norge) de siste 100 år har fragmentert og isolert bestandens gyte- og oppvekstområder i Klarälv. Vandringsveien mellom Sverige og Norge ble fullstendig sperret på 1960-tallet ved etableringen av reguleringsdammen for Hölje kraftverk som er det øverste av de svenske kraftverkene i Klarälven.

Bakgrunn for saken

På initiativ fra Miljøvernministrene i Norge og Sverige ble det i 2010 startet et Interregprosjekt med den hensikt å undersøke om det blant annet er mulig å reetablere laksestammen på norsk side. Prosjektet Vänerlaxens Fria Gång ble etablert i 2010 som følge av dette initiativ. Første periode av prosjektet ble startet opp januar 2011 og avsluttet august 2014, rapportert i 2015. Andre periode, "Två länder - én elv", startet opp mars 2017 og skal avsluttes i løpet av 2020. Prosjekteiere har i begge periodene vært Länsstyrelsen i Värmland og Fylkesmannen i Hedmark, nå Innlandet.

Målsettingen med Interregprosjektet er å utrede mulighetene for å styrke (svensk side) og reetablere (norsk side) bestanden av Vänerlaks i Klarälven og Trysil-/Femundselva. Tre metoder er foreslått benyttet for å reetablere Vänerlaksen på norsk side:

- Innførsel av befruktet rogn som oppbevares i lokalt kultiveringsanlegg til den enten plantes ut i elva som øyerogn eller at rognen klekkes i anlegget og fisken settes ut som yngel eller smolt.
- Følge den norske genbankmodellen ved at det over noen år etableres en stamfiskbestand med dokumentert opphav i et fiskeanlegg som drives etter genbankmodellen. Fra denne stamfiskbestanden kan det så enten eksporteres øyerogn som plantes direkte i elva eller at rognen eksporteres til et lokalt klekkeri hvor den klekkes. Fisken holdes så i klekkeriet til den settes ut som yngel og smolt. Over tid vil stamfiskbestanden suppleres med nytt materiale.
- Uttak av oppvandrede gytefisk nederst i vassdraget, som etter behandling i kar transporteres til norsk side av grensen og settes ut.

I de årene som har gått siden Femund- og Trysilvassdraget ble "adskilt" fra Väneren har forekomsten av fremmede organismer og smittsomme agens utviklet seg forskjellig i det opprinnelige leveområdet på svensk og norsk side. Dette gjelder for et antall smittestoffer og fremmede arter. Det er for eksempel påvist Vänerlaks med *Gyrodactylus salaris*, en parasitt som ikke er påvist på norsk side av vassdraget.

Det vil alltid være heftet usikkerhet om risiko i samband med ved flytting av vill fisk. I Norge er det Miljødirektoratet som har ansvar for innførsel av fremmede organismer. Det er Mattilsynet som har forvaltningsansvaret for sykdom hos vill fisk, og de følger opp dette, i samarbeid med Miljødirektoratet. Det er også etablert samarbeid mellom Mattilsynet og Livsmedelverket på svensk side.

Oppdrag

Miljødirektoratet, i samråd med Mattilsynet, ber VKM å vurdere risiko knyttet til innførsel av fremmede arter og sykdomsorganismer (inkludert *G. salaris*) ved flytting av rogn eller voksen fisk av Vänerlaks stamme fra Sverige til Norge.

Vurderingen skal omfatte de tre overnevnte metodene for introduksjon og det forutsettes at individene har gjennomgått behandling etter gjeldende norsk regelverk før og under flytting. Vurderingen baseres på årlige overføringer fram til 2100.

Relevante rapporter/nettsteder etc.:

- Garseth ÅH, Adolfsen P, Hansen H. Risikovurdering - Import av rogn og gytefisk fra Väneren til Femund- og Trysilvassdraget. Veterinærinstituttets rapportserie 12-2020. <https://www.vetinst.no/rapporter-og-publikasjoner/rapporter/2020/risikovurdering-import-av-rogn-og-gytefisk-fra-vanern-til-femund-og-trysilvassdraget>

- Olstad, K., Karlsson, S., Lo, H. & Palm, S. 2020. Bevarings- og reetableringsplan for Klarälvs laks i Trysil- / Femundvassdraget. NINA Rapport 1789. Norsk institutt for naturforskning. <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2643469>
- Olstad, K., Hytterød, S. og Hansen, H. 2013. Risiko for spredning av Gyrodactylus salaris fra Väneren og Klarälven til norske vassdrag ved reetablering av laks i Trysil- / Femundselva - NINA Rapport 991. 46 s. <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/2385235>
- Hedenskog M, Gustafsson P, Qvenild T. (Red.). 2015. Vänerlaxens fria gång. Två länder, en älv. Ekologisk status och underlag till åtgärdsprogram för Klarälven, Trysilelva och Femundselva med biflöden. Länsstyrelsen i Värmlands län publ nr 2015:17, ISBN 0284-6845. Fylkesmannen i Hedmark publ nr 2/2015, ISBN 82-7555-155-2, EAN 9788275551557. 356 sidor. <https://www.lansstyrelsen.se/varmland/tjanster/publikationer/vanerlaxens-fria-gang.-tva-lander.-en- Alv..html>
- Engerdal kommune - hjemmeside. <https://www.engerdal.kommune.no/Tema/arbeid-og-naering/N%C3%A6ring/Sider/Nytt-prosjekt-skal-f%C3%A5-laksen-til-Trysilelva.aspx>

Betingelser:

Rapporten skal skrives på engelsk med et utfyllende norsk sammendrag. Publisering av rapporten gjøres i dialog med Miljødirektoratet.

Frist for levering av rapporten er 20.12. 2020.

Kontaktperson i Miljødirektoratet: Øyvind Walsø

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Yngve Svarte
avdelingsdirektør

Raoul Bierach
seksjonssjef

Tenk miljø - velg digital postkasse fra e-Boks eller Digipost på www.norge.no.

Kopi til:

Mattilsynet Postboks 383 2381 Brumunddal

Vedlegg:

Grenseoverskridende vassdrag mellom Sverige og Norge. Supplerende tildelingsbrev fra Klima- og miljødepartementet datert 10. februar 2020.